

Utvärdering av FRAM: delrapport 2

Susanna Lundberg och Kjetil Nordesjö

Institutionen för socialt arbete, Malmö universitet

Sammanfattning

Denna delrapport utgör den andra i utvärderingen FRAM, som syftar till att stödja personer med självupplevd eller dokumenterad psykisk ohälsa i att närma sig arbetsmarknaden. Utvärderingen genomförs av 2024–2026 och bygger på enkäter, projektdokumentation och gruppintervjuer med deltagare, anvisande handläggare samt interna och externa arbetsträningshandledare. Fokus i denna delrapport ligger på en första analys av enkätaterialet samt övergripande teman från intervjuerna.

Svarsfrekvenserna i enkätkedjan är relativt höga, särskilt med tanke på att deltagare ofta är en svårnådd grupp i enkätstudier. Resultaten visar att deltagarna i flera avseenden upplever förändringar efter sitt deltagande i FRAM. En central fråga gäller hur lång tid de bedömer att det kommer att ta innan de kan ta ett vanligt förekommande arbete. Här framträder en tydlig tendens: många deltagare bedömer efter FRAM att vägen till arbetsmarknaden är längre än de trodde innan. Samtidigt uppger fler deltagare efter FRAM att de behöver mindre handledarstöd, men fler anger att de behöver annat stöd såsom anpassningar eller hjälpmedel. Detta kan tolkas som att deltagarna fått en mer nyanserad och realistisk bild av sina behov och hinder.

Även anvisande handläggare, som bedömer varje deltagares situation, bedömer att tiden till arbete ökar efter deltagandet, och deras bedömningar är generellt mer försiktiga än deltagarnas. Handläggarna skattar också behovet av handledarstöd som större än vad deltagarna själva gör.

Arbetsträningshandledarnas svar ligger nära deltagarnas när det gäller uppskattad tid till arbete, men handledarna bedömer behovet av dagligt stöd som betydligt större. Hindren för arbete bedöms överlag som måttliga, med undantag för interna handledares bedömning av deltagarnas allmänna livsomständigheter.

Sammantaget tyder resultaten på att FRAM bidrar till ökad insikt om egna förutsättningar och behov, men att detta inte nödvändigtvis innebär att deltagarna upplever sig stå närmare arbetsmarknaden. I kommande slutrapport kan analyser av bakgrundsfaktorer, intervjuer och förändringsprocesser fördjupas ytterligare.

1. Inledning

Institutionen för socialt arbete på Malmö universitet har fått i uppdrag att utvärdera samverkansprojektet FRAM som arbetar med att rehabilitera personer med självupplevd eller dokumenterad psykisk ohälsa. Utvärderingen pågår 2024–2026 och har till syfte att undersöka i vilken utsträckning FRAM:s deltagare närmare sig arbetsmarknaden, vilka insatser som uppfattas som effektiva, samt vilken betydelse som arbetsmetoderna i projektet FRAM har haft för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden. Utvärderingen är utformad efter tre frågeställningar som besvaras genom projektdokumentation, gruppintervjuer och enkäter:

1. I vilken utsträckning har FRAM:s deltagare närmare sig arbetsmarknaden?
2. Vilka insatser uppfattas av FRAM:s projektmedarbetare och deltagare som särskilt effektiva, och vilka som mindre effektiva, för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden?
3. Vilken betydelse uppfattar FRAM:s projektmedarbetare respektive deltagare att arbetsmetoderna har för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden?

Denna delrapport är den andra i utvärderingen av FRAM och följs upp genom en slutrapport i slutet av 2026.

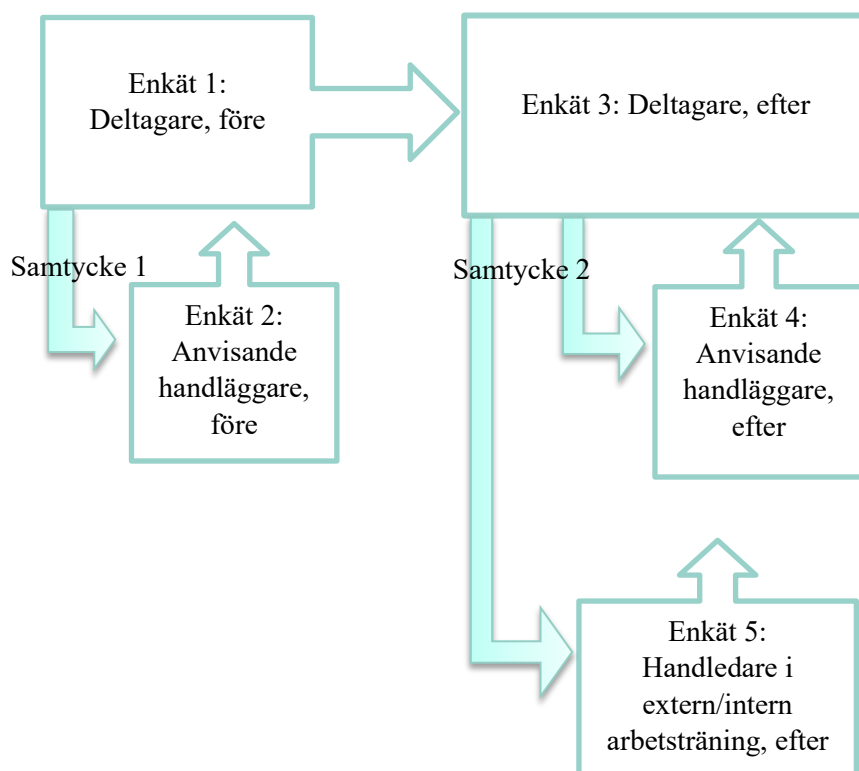
Författare och forskarlag är Kettil Nordesjö, FD och docent i socialt arbete och Susanna Lundberg FD sociologi. Båda är verksamma som undervisande lärare och forskare vid institutionen för socialt arbete på Malmö universitet.

I denna delrapport redogör vi för en första analys av enkätmaterialet, övergripande teman från de tre gruppintervjuer som genomförts med deltagare och personal, samt diskuterar slutsatser och fortsättningen.

2. Enkätupplägg

Enkätupplägget består av fem enkäter som delas ut till deltagare, anvisande handläggare samt externa och interna arbetsträningshandledare före och efter insats, och kopplas samman enligt Figur 1 nedan. Enkäterna skickas ut succesivt under projektperioden. Deltagaren får enkät 1 när den börjar i FRAM och enkät 3 när den slutar (minst en månad i FRAM krävs). Om deltagaren ger sitt samtycke i enkät 1 och 3 skickas enkät 2, 4 och 5 ut till anvisande handläggare och arbetsträningshandledare.

Frågeställning 1, i vilken utsträckning FRAM:s deltagare har närmare sig arbetsmarknaden, står i fokus och undersöks i alla fem enkäter utifrån frågan: *”Om ungefär hur lång tid tror du att du [resp. deltagaren] kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?”* (Imorgon / Om en månad / Om sex månader / Om ett år / Om fem år / Senare). Frågan kompletteras med andra frågor såsom *Hur mycket stöd från handledare skulle du behöva på en sådan arbetsplats?”* och *”Kommer du att behöva annat stöd på en sådan arbetsplats, till exempel anpassningar av lokal, inredning eller hjälpmedel?”* för att framhålla att en ordinarie anställning inte behöver vara av samma typ som de som deltagarna haft före sin sjukskrivning/ arbetslöshet. Utöver dessa frågor finns frågor om vilken insats man deltagit i (frågeställning 2), livskvalitet/livsvillkor, språk och bakgrundsfrågor.

Figur 1. Enkätupplägg

Orsaken till att ha flera enkäter före och flera efter har att göra med att få flera perspektiv på samma mät punkt. Om vi mellan deltagare och handledare ser en samstämmig minskning i den upplevda tid som deltagaren ”har kvar” tills hen kan ta ett vanligt förekommande arbete mellan enkäten före och efter, drar vi slutsatsen att FRAM uppfattas som framgångsrikt. Om vi kan se samstämmighet i uppfattningen om relationen till arbetslivet mellan deltagare, handledare och arbetsträningshandledare är stor i slutet av insatsen kan vi uppfatta det som att deltagarna har en realistisk uppfattning om sina förmågor och kapacitet. Förändringar av livskvalitet och språkförmåga kommer att besvara möjliga ”bief effekter” av FRAM, som kan vara viktiga oavsett om deltagarna närmar sig arbetsmarknaden eller inte. Genom bakgrundsfrågorna kommer vi att kunna se om olika kategorier av deltagare utvecklas mer eller mindre än andra.

Tabell 1. Svartsfrekvenser 260105			
Enkät	Enkät svar	Svartsfrekvens	Andel deltagare som samtycker till att handledare och handledare får svara på enkät 2, 4, 5 om deltagaren
Enkät 1	210/292	72 %	183/210 (87 %)
Enkät 2	137/183	75 %	-
Enkät 3	110/203	54 %	94/110 (85 %)
Enkät 4	75/94	80 %	-
Enkät 5	72/94	77 %	-
Enkät 1 och 3	52		

Enkät 1,2,3,4 och 5	18		
<i>Kommentar:</i> Detta är en ögonblicksbild och det finns eftersläpningar i enkätkedjan. Eftersom enkäter delas ut kontinuerligt har respondenterna fått olika lång tid på sig att svara.			

Svarsfrekvenserna beskrivs i tabell 1. De är relativt höga, dels med tanke på att två enkäter riktas mot deltagare som är respondenter som är svårare att nå och få svar från än exempelvis projektpersonal. Dels med tanke på att enkätstudier i socialt arbete riktade till svenska socialarbetare kan ha en svarsfrekvens på 60 % år 2008 (Meeuwisse et al., 2011), 22 % år 2018 (Scaramuzzino & Martinell Barfoed, 2021) och 11 % år 2023 (Nordesjö & Scaramuzzino, 2023). Det finns alltså en pågående utveckling med minskande svarsfrekvenser till följd av exempelvis enkättrötthet. Vid enkätutskicken i FRAM gör vi tre påminnelser via e-post och sms men är samtidigt tydliga med att det är helt frivilligt att besvara enkäten. Den som svarar "vill ej delta" får inte fler påminnelser. För deltagare går det också att besvara enkäten utan att samtycka till att en handläggare eller arbetsträningshandledare ska få uttrycka sig om hur nära deltagaren står arbetsmarknaden. Vid slutrapportens analys kommer en bortfallsanalys att göras för att se om enkätsvaren är representativa för FRAMs deltagare som helhet.

Den svarsfrekvens som står ut är Enkät 3 som delas ut vid deltagandets slut (54 %). En möjlig orsak är att det finns färre incitament till att besvara enkät 3 när man väl har avslutat sitt deltagande. En annan orsak kan vara att enkät 3 är den längsta enkäten och deltagare därmed tappar intresset.

3. Enkät svar

I det följande beskrivs enkätsvaren.

3.1 Vem har besvarat enkäterna?

Först tittar vi på vem som har besvarat enkäterna. Som helhet liknar de som besvarat FRAM1 de som besvarat FRAM3. Exempelvis har deltagarna en liknande könsfördelning i FRAM1 och FRAM3 där kvinnorna (59 respektive 64 %) är något fler än männen (39 % respektive 35 %). Medelåldern är 41 år i FRAM1 och 40 i FRAM3. Arbetslivserfarenheten varierar stort där ungefär 30 % har mindre än 2 års erfarenhet i båda grupperna, 30 % har 3–10 års erfarenhet, och 40 % har mer än 11 års erfarenhet. Detsamma gäller utbildningsnivån där det finns en stor spridning från grundskola under 9 år upp till de med eftergymnasial utbildning mer än 3 år. Den vanligaste utbildningsbakgrunden är gymnasium (31 % i båda grupperna). Vad gäller språk uppskattar de allra flesta (88 % respektive 97 %) sig som talande svenska flytande och utförligt i tal och skrift.

Var deltagarna är anvisade från fördelar sig utifrån FRAM1 jämt över Arbetsförmedlingen (32 %), Malmö stad (38 %) och Försäkringskassan (30 %). I FRAM3 skiljer sig fördelning något Arbetsförmedlingen (28 %), Malmö stad (34 %) och Försäkringskassan (38 %). Anvisade från Försäkringskassan har alltså blivit relativt sett fler i FRAM3.

3.2 Vad säger enkätsvaren?

I denna del presenterar vi enkätresultaten. Då enkätmaterialiet är stort och innehåller många frågor, har vi i delrapporten fokuserat på fyra delar som ligger närmast utvärderingens frågeställningar och som kan fördjupas i en slutrapport.

Först beskrivs resultaten för deltagarna före och efter FRAM. Dels för *alla som besvarat* FRAM1 och FRAM3, dels för alla som besvarat *både* FRAM1 och FRAM3. De senare är färre då den endast fokuserar på de som besvarat båda enkäterna, vilket gör att vi kan utesluta att skillnader vi ser mellan FRAM1 och FRAM3 skulle bero på att olika personer har svarat på de båda enkäterna.

Sedan beskriver vi de anvisande handläggarnas svar från FRAM2 och FRAM4. Här fokuserar vi på att sätta deras svar i förhållande till deltagarnas svar för att se om de svarar lika på frågorna, eller om deltagare och anvisande handläggares svar skiljer sig åt, och i så fall på vilket sätt.

Därefter tittar vi på resultaten av FRAM5, de interna och externa arbetsträningshandledarnas svar. Svaren sätts i relation till FRAM3 för att undersöka om de liknar deltagares svar.

Slutligen visar vi resultaten kring frågor om FRAMs insatser (ex. verkstäder, extern arbetsträning) som ställdes i FRAM3. Här ligger fokus på vilka insatser som uppfattas som betydelsefulla.

3.2.1 Förändring före och efter FRAM: deltagares perspektiv

I tabell 2 beskrivs deltagares svar före och efter FRAM. Siffror i skuggade rutor är noterbara skillnader före och efter deltagande som vi lyfter fram.

På fråga 1 om hur lång tid de tror det dröjer innan deltagaren kan ta ett vanligt förekommande jobb, svarar 71 % deltagarna före FRAM att det tar 6–12 månader, och 17 % att det skulle ta 5 år eller mer. Svaren efter deltagande i FRAM visar på en längre tid, där 53 % svarar 6-12 månader men 32 % svarar 5 år eller mer. Denna förändring bekräftas om vi bara tittar på de som svarat på både FRAM1 och FRAM3.

Under fråga 2 är svaren de motsatta. Fler upplever att de behöver mindre stöd från handledare efter deltagandet i FRAM (10 % i FRAM1 svarar mer sällan/inget, jämfört med 21 % i FRAM3). På fråga 3 upplever dock fler att de behöver annat stöd än av en handledare på en framtida arbetsplats, efter deltagande i FRAM än innan (55 % jämfört med 36 %).

En tolkning av dessa inledande svar är att deltagare verkar ha fått en insikt i de hinder och det stöd de behöver i sin situation. Å ena sidan är det fler som tror att det kommer ta längre tid än innan, å andra sidan är det fler som tror sig behöva mindre, men annat stöd.

Tabell 2. Förändring före och efter FRAM: deltagares perspektiv				
	Alla som svarat på FRAM 1 eller FRAM 3		De som svarat på både FRAM 1 och FRAM 3	
	FRAM 1	FRAM 3	FRAM 1	FRAM 3
	Antal (andel i %)	Antal (andel i %)	Antal (andel i %)	Antal (andel i %)
1. Om ungefär hur lång tid tror du att du kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?				
0–1 månad	22 (12)	14 (15)	8 (16)	8 (17)
6–12 månader	140 (71)	50 (53)	28 (58)	20 (44)
5 år eller senare	33 (17)	30 (32)	12 (25)	17 (38)
Total	195 (100)	94 (100)	48 (100)	45 (100)
2. Hur mycket stöd från handledare skulle du behöva på en sådan arbetsplats?				
Hela arbetsdagen – en gång om dagen	71 (36)	33 (36)	17 (36)	17 (39)
En gång i veckan – en gång i månaden	85 (54)	40 (43)	28 (59)	17 (38)
Mer sällan – inget	19 (10)	20 (21)	3 (6)	10 (23)
Total	195 (100)	93 (100)	48 (100)	44 (100)
3. Kommer du att behöva annat stöd på en sådan arbetsplats, till exempel anpassningar av lokal, inredning eller hjälpmedel?				
Ja	70 (36)	50 (55)	19 (40)	24 (56)
Nej	123 (64)	41 (45)	17 (60)	19 (44)
Total	193 (100)	91 (100)	47 (100)	43 (100)
4. Hur ställer du dig till följande påståenden? - Just nu är jag nöjd med mitt liv.				
Instämmer inte	98 (49)	29 (29)	23 (48)	17 (36)
Instämmer delvis	76 (38)	51 (52)	20 (42)	24 (51)
Instämmer	24 (12)	18 (18)	5 (10)	6 (12)
Total	198 (100)	98 (100)	48 (100)	74 (100)
5. Hur ställer du dig till följande påståenden? - Just nu har jag bra förutsättningar för att leva mitt liv.				
Instämmer inte	72 (37)	25 (25)	13 (28)	15 (32)
Instämmer delvis	82 (42)	49 (51)	23 (48)	22 (47)
Instämmer	43 (22)	23 (23)	12 (25)	10 (21)
Total	197 (100)	97 (100)	48 (100)	47 (100)

Fråga 4 och 5 behandlar attityder till sin situation. I båda fallen har en mindre förskjutning skett från *instämmer inte* till *instämmer delvis* och *instämmer*, vilket talar för att deltagarna har sett en viss positiv förändring i sin situation efter

deltagandet i FRAM. Denna förändring kan ses också när vi bara tittar på de som svarat på både FRAM1 och FRAM3.

De som har svarat på frågan “Om ungefär hur lång tid tror du att du kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?” i både Fram 1 och Fram 3 har vi kopplat ihop och undersökt om de uppger kortare tid, samma tid eller längre tid:

Tabell 3: Förändrad uppskattning mellan FRAM1 och FRAM3	
Om ungefär hur lång tid tror du att du kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?	Antal (Andel i %)
Kortare tid än innan FRAM	5 (10)
Samma tid som innan FRAM	24 (49)
Längre tid än innan FRAM	20 (41)
Total	49 (100)

Det ser alltså ut som att det är en mindre andel av de som har svarat på både enkät 1 och enkät 3 som uppger en minskad tid till de kan vara tillbaka på den ordinarie arbetsmarknaden, och 41% uppger längre tid. Denna fråga kommer även att beröras i analysen av intervjuerna.

Om dessa sätts i samband med andra faktorer finner vi att männen i något högre grad rapporterar att de upplever kortare tid till ett ordinarie arbete och något lägre andel rapporterar en längre tid, jämfört med kvinnorna. Av de som haft extern arbetsträning upplever en större andel kortare tid till arbete efter insatsen än före, medan en högre andel av de som haft intern arbetsträning upplever längre tid till ordinarie arbete.

Om vi tittar på från vilken myndighet deltagarna blivit anvisade till FRAM ser vi att de som anvisats från FK oftare än andra rapporterar längre tid till arbete efter FRAM än före, medan de som anvisats från AF oftare rapporterar kortare tid, och de från Malmö stad rapporterar oförändrad tid i högre grad. Detta kan ha flera olika orsaker, både skillnader i bakomliggande problematik, krav på uppfyllda förväntningar för att behålla ersättning och så vidare.

Dessa samband kommer att fördjupas ytterligare i slutrapporten.

Tabell 4: Förändrad uppskattning mellan FRAM1 och FRAM3, samband med andra faktorer				
	Kortare tid	Ingen förändring	Längre tid	Antal (Andel i %)
Kvinnor	3 (9)	15(45)	15 (45)	33 (100)
Män	2 (14)	7(50)	5 (36)	14 (100)
Intern arbetsträning	2 (7)	12 (41)	15 (52)	29 (100)
Extern arbetsträning	2 (13)	9(60)	4 (27)	13 (100)
Anvisad från:				
Malmö stad	2 (12)	9 (53)	6 (35)	17 (100)
Försäkringskassan	0 (0)	5 (42)	7 (58)	12 (100)
Arbetsförmedlingen	3 (21)	2 (14)	2 (14)	7(100)

3.2.2 Förändring före och efter FRAM: anvisande handläggares perspektiv

I det här avsnittet undersöker vi om de anvisande handläggarnas svar före och efter deltagandet i FRAM, skiljer sig från deltagarnas svar, och i så fall hur. Detta gör vi genom att i tabellen nedan jämföra FRAM1 (deltagare före) med FRAM2 (anvisande handläggare före), samt FRAM3 (deltagare efter) med FRAM4 (anvisande handläggare efter). Vi har utgått från de deltagare som har svarat på både FRAM1 och FRAM3, och därefter tittat på de handläggare som har svarat om samma deltagare. Därför är antalet svar i denna del mellan relativt lågt och ligger mellan 24 och 34 svar. Denna del är dock främst av intresse för att undersöka överensstämmelsen i svar mellan deltagare och personal och för att se om de upplever samma förändring före och efter FRAM.

Svaren på den första frågan visar att både handläggare och deltagare uppfattar att deltagande i FRAM medför en längre tid tills deltagaren kommer i arbete. På denna punkt är alltså deltagares och handläggares svar samstämmiga, även om storleken på förändringen skiljer sig åt. 15 % av handläggarna säger 5 år eller mer före deltagande, och 40 % efter. Det är en större ökning än deltagarnas bedömning som förändras från 26 % till 34 %.

På fråga 2 visar svar både från deltagare och handläggare att behovet av stöd minskar något efter deltagande i FRAM. Handläggarna bedömer stödet som mer omfattande än deltagare. Exempelvis menar 58 % av handläggarna att deltagarna efter FRAM behöver dagligt stöd jämfört med 34 % av deltagarna.

Också på den tredje frågan visar svar både från deltagare och handläggare att ett ökat behov av *annat* stöd än handledare efter deltagande i FRAM. Fler deltagare än handläggare menar att de behöver annat stöd än av handledare på en arbetsplats, både före och efter FRAM. Exempelvis säger 67 % av deltagarna detta efter FRAM jämfört med 40 % av handläggarna.

Språknivån är närmast uteslutande bedömd som flytande talare av både deltagare och handläggare.

Sammanfattningsvis gör deltagare och anvisande handläggare liknande bedömningar, men att storleken i förändringarna före och efter FRAM skiljer sig åt. Handläggarna bedömer att det är något längre till ett arbete och att mer stöd behövs, medan deltagare i större omfattning efterlyser annat stöd än genom handledare.

Tabell 5. Förändring före och efter FRAM: anvisande handläggares perspektiv				
	FÖRE		EFTER	
	FRAM 1	FRAM 2	FRAM 3	FRAM 4
	Antal (andel i)	Antal (andel i)	Antal (andel i)	Antal (andel i)
1. Om ungefär hur lång tid tror du att du/deltagaren kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?				
0–1 månad	4 (12)	1 (3)	5 (19)	4 (16)
6–12 månader	21 (62)	28 (82)	12 (46)	11 (44)
5 år eller senare	9 (26)	5 (15)	9 (34)	10 (40)
Total	34 (100)	34 (100)	26 (100)	25 (100)
2. Hur mycket stöd från handledare skulle du/deltagaren behöva på en sådan arbetsplats?				
Hela arbetsdagen – en gång om dagen	14 (41)	22 (65)	9 (34)	14 (58)
En gång i veckan – en gång i månaden	18 (53)	12 (35)	12 (46)	7 (29)
Mer sällan – inget	2 (6)	0 (0)	5 (19)	3 (13)
Total	34 (100)	34 (100)	26 (100)	24 (100)
3. Kommer du/deltagaren att behöva annat stöd på en sådan arbetsplats, till exempel anpassningar av lokal, inredning eller hjälpmedel?				
Ja	17 (50)	10 (30)	16 (67)	10 (40)
Nej	17 (50)	23 (70)	8 (33)	15 (60)
Total	34 (100)	33 (100)	24 (100)	25 (100)
Vilken är din/deltagarens nivå på svenska språket just nu?				
Jag förstår vanliga ord och korta meningar. Jag kan svara på lätta frågor. Jag kan säga korta meningar	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Jag kan prata på ett enkelt sätt om mig själv. Jag kan förstå korta meningar om vad jag ska göra	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Jag kan förstå viktig information på svenska. Jag kan ställa frågor och svara på frågor på ett möte	0 (0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)
Jag kan förstå nästan allt på nyheterna på TV. Jag kan tydligt berätta om och beskriva mina intressen	1 (3)	1 (3)	0 (0)	0 (0)
Jag använder svenska flytande och utförligt i tal och skrift	33 (97)	32 (97)	27 (100)	25 (100)
Total	34 (100)	33 (100)	27 (100)	25 (100)

I följande tabell gör vi åter en koppling mellan hur individer har svarat på FRAM 1 och 3, och hur de bedömer tiden till ett ordinarie arbete. Av de deltagare som svarat på denna och vars handledare också har svarat ser fördelningen ut enligt tabell 6.

Utöver att svarsfrekvensen är låg här (43%) ser det ut som att deltagare och handläggare påfallande ofta inte är överens om det har skett en försämring eller en förbättring, men att handläggarna sammantaget är mer negativa till utvecklingen än vad deltagarna är.

Tabell 6. Är handläggarens förändrade uppfattning samma som deltagarens?		
Om ungefär hur lång tid tror du att deltagaren kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?		
Deltagaren svarar	Handläggaren svarar	Antal (Andel)
Kortare tid	Kortare tid	-
	Samma	2 (40%)
	Längre tid	-
Samma	Kortare tid	2 (8%)
	Samma	4 (17%)
	Längre tid	9 (37%)
Längre tid	Kortare tid	4 (20%)
	Samma	2 (10%)
	Längre tid	5 (25%)

3.2.3 Efter FRAM: interna och externa arbetsträningshandledares perspektiv

I denna del tittar vi närmare på svaren i FRAM5 där interna och externa arbetsträningshandledare svarat (kallade handledare fortsättningsvis). Här tittar vi på alla som har svarat på FRAM 5 och jämför med alla som svarat på FRAM3. Se tabell 4 nedan.

På den första frågan om hur lång tid handledaren/deltagaren tror att deltagaren kan ta ett jobb är svaren samstämmiga. Handledare bedömer tiden som något kortare där 24 % bedöms få arbeta efter 5 år eller mer, jämfört med 32 % hos deltagarna.

På den andra frågan gällande stöd är skillnaderna större. Handledarna bedömer behovet av dagligt stöd som mycket större än deltagarna (57 % mot 36 %).

Fråga 3 beskriver fördelningen av handledare på externa och interna platser där 39% är handledare på för FRAM externa arbetsplatser, och där snickeri, kreativ verkstad och kök är de vanligaste interna platserna bland de svarande. Svaren på fråga 4 beskriver att 47 % av handledarna har haft deltagaren hos sig i 1–4 månader, och 23 % i 5–8 månader (snitt 4,1 månad).

Både deltagare och de externa handledarna fått frågan om deltagaren kommer att få anställning på arbetsplatsen efter FRAM. Här svarar deltagare nej eller vet ej i något högre utsträckning än handledare (92 % mot 84 %).

Handledare fick också svara på frågan om hur man bedömer hindren för att ge deltagaren ett arbete om ekonomin tillät (externa handledare) eller för att deltagaren skulle få ett arbete just nu (interna handledare). Svaren ligger mellan *inget hinder* och *visst hinder* vare sig det gäller social, språkliga, arbetsspecifika

färdigheter eller motivation. Den enda området där resultaten är mellan *visst hinder* och *stort hinder* är de interna handledarnas svar kring allmänna livsomständigheter. Överlag bedömer handledarna hindren därmed inte som särskilt stora. Att notera är att motivation är det område som efter språk bedöms vara deltagarnas minsta hinder.

Tabell 7. Efter FRAM: interna och externa handledares perspektiv		
	FRAM 5 (alla, N=78)	FRAM 3 (alla, N=94)
	Antal (andel i %)	Antal (andel i %)
1. Om ungefär hur lång tid tror du att du/deltagaren kan ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats?		
0–1 månad	13 (17)	14 (15)
6–12 månader	45 (59)	50 (53)
5 år eller senare	18 (24)	30 (32)
Total	76 (100)	94 (100)
2. Hur mycket stöd från handledare skulle du/deltagaren behöva på en sådan arbetsplats?		
Hela arbetsdagen – en gång om dagen	43 (57)	33 (36)
En gång i veckan – en gång i månaden	24 (32)	40 (43)
Mer sällan – inget	9 (12)	20 (21)
Total	76 (100)	93 (100)
3. Jag har handlett deltagaren på...		
Snickeri	19 (25)	Fråga ej ställd
Kök	8 (11)	
Kreativ verkstad	13 (17)	
Trädgården	1 (1)	
Butik Torsten	5 (7)	
Annan arbetsplats i Malmö	29 (39)	
Total	75 (100)	
4. Hur länge har deltagaren varit i din verksamhet? (Antal månader)		
1-4 månader	47	Fråga ej ställd
5-8 månader	23	
9-12 månader	4	
Total	74 (100)	
Snitt 4,1 månad		

5. Kommer deltagaren att få anställning på denna arbetsplats efter att insatsen på FRAM avslutas? (endast extern)			
Ja Ja, mer än 50%		2 (7)	8 (10)
Ja, 10–50%		0 (0)	1 (1)
Timanställning vid behov		3 (10)	0 (0)
Nej		11 (37)	44 (56)
Vet ej		14 (47)	30 (36)
Total		30 (100)	83 (100)
6. Hur bedömer du hindren för att ge deltagaren... (Inget hinder=1, Visst hinder =2, Stort hinder=3)	...anställning i er verksamhet nu, om ekonomin tillät? (endast externa) Medelvärde (N=29)	...en ordinarie anställning på arbetsmarknaden nu? (endast interna) Medelvärde (N=46)	
Sociala färdigheter	1,3	1,5	Fråga ej ställd
Språkfärdigheter	1,0	1,0	
Arbetspecifika färdigheter	1,5	1,4	
Allmänna livsomständigheter	1,6	2,5	
Saknar motivation	1,0	1,3	
7. Vilken är din/deltagarens nivå på svenska språket just nu?			
Jag förstår vanliga ord och korta meningar. Jag kan svara på lätta frågor. Jag kan säga korta meningar		0 (0)	1 (1)
Jag kan prata på ett enkelt sätt om mig själv. Jag kan förstå korta meningar om vad jag ska göra		1 (1)	1 (1)
Jag kan förstå viktig information på svenska. Jag kan ställa frågor och svara på frågor på ett möte		0 (0)	0 (0)
Jag kan förstå nästan allt på nyheterna på TV. Jag kan tydligt berätta om och beskriva mina intressen		1 (1)	1 (1)
Jag använder svenska flytande och utförligt i tal och skrift		73 (96)	94 (97)
Total		76 (100)	97 (100)

3.2.4 FRAMs insatser i FRAM3

I det fjärde avsnittet undersöker vi vilka delar av FRAM som upplevs påverka möjligheterna att komma närmare arbetslivet. Det är inga stora skillnader mellan olika aktiviteter, men samtal med handläggare på FRAM, arbetsträningslag på FRAM, samtal med anvisande handläggare och extern arbetsträning får något högre betyg än de inledande aktiviteterna i insatsen. En tänkbar tolkning är att dessa verksamheter kommer senare i tid än de introducerande, eller att deltagarna själva har varit med och valt aktivitet i högre grad.

Tabell 8. Upplevelser av olika delar i FRAM	
Vilken betydelse har följande delar under tiden i FRAM haft för dina möjligheter att komma närmare arbetslivet? (N=110).	
Insats	Medelvärde (Ingen betydelse = 1, Mycket stor betydelse = 5)
Friskvård (N=69)	3,2
Grön Start (N=50)	2,7
Arbetsmarknadsgrupp (N=40)	2,6
Hållbart arbetsliv (N=56)	3,2
Studie- och yrkesvägledning (N=54)	2,8
Möte med praktiksamordnare (N=49)	3,2
Samtal med min handläggare på FRAM (N=94)	4,1
Samtal med min anvisande handläggare (N=85)	3,7
Arbetsträningslag inne på FRAM (N=89)	4,0
Extern arbetsträning (N=59)	3,8

Bland arbetsträningslagen uppges Butik Torsten, kök/bageri och trädgården påverka känslan av att komma närmare arbetsmarknaden:

Tabell 9. Upplevelser om arbetsträningslag.		
	Vilket arbetsträningslag på FRAM har du tillbringat mest tid i? Antal svarande	Upplever du att arbetsträningslaget du har tillbringat mest tid i har hjälpt dig komma närmare arbetslivet? Medelvärde (Ingen betydelse = 1, Mycket stor betydelse = 5)
Snickeri	24	3,0
Kök/bageri	17	4,0
Kreativ verkstad	18	2,9
Trädgården	21	3,7
Digital media	4	3,3
Butik Torsten	7	4,1
Ingen, jag har främst arbetstränat utanför FRAM	7	
Total	98	

4. Grupptervjuer

Grupptervjuer med deltagare och projektpersonal genomförs vid tre tillfällen under utvärderingsperioden för att succesivt kunna bidra med fördjupade perspektiv på relevanta teman. De är tänkta att främst belysa frågeställning 3 kring vilken betydelse som arbetsmetoderna har för deltagares möjligheter att närma sig arbetsmarknaden, men i vissa fall kommer även andra frågor som är viktiga för deltagarna upp i intervjusamtalen.

Till denna delrapport har tre gruppintervjuer genomförts varav två med totalt 5 deltagare och en med 6 interna handläggare i FRAM. Den ena deltagarintervjun riktade sig till deltagare i extern arbetsträning, där ställdes frågor om hur denna fungerar och hur man ser på sitt liv framåt. Den andra riktade sig till deltagare under 30 år och handlade om hur FRAM hade gjort skillnad för dem. Den tredje gruppintervjun under hösten 2025 var med interna handläggare och handlade om FRAMs ”idé”. Då antalet involverade är litet kommer vår redogörelse från dessa intervjuer vara i form av fyra övergripande teman utan citat för att inte avidentifiera de inblandade. Dessa teman rymmer spänningsfält och ledtrådar till hur vi kan förstå verksamheten och dess arbetssätt, samt framtida datainsamling.

Att endast ett fåtal informanter inkluderas i en intervjuundersökning är i linje med hur kvalitativa undersökningar brukar utformas – ett intervjumaterial kommer mer ”på djupet” kring specifika frågor snarare än ”på bredden” med svar från många deltagare. Däremot är det relevant att fundera kring urvalet: de deltagare som medverkade i gruppintervjuerna framstår som betydligt mer positiva till verksamhetens möjligheter att hjälpa deltagarna närmare arbetsmarknaden än vad deltagarna som grupp svarar i enkäterna. Detta kan tolkas på flera sätt, däribland:

- Att urvalet av deltagare omedvetet riktades mot mer ”lyckade” deltagare, som uppskattar verksamheten och vill bidra till dess utveckling.
- Att urvalet av deltagare sker bland deltagare som kommer till FRAM regelbundet och orkar med en ny verksamhet, och därmed redan är ”närmare arbetsmarknaden” än genomsnittet.
- Att en gruppintervju påverkar deltagarna att lyfta fram positiva upplevelser snarare än negativa
- Att en positiv upplevelse av FRAM inte behöver vara detsamma som att närma sig arbetsmarknaden.

Om det finns möjlighet att påverka urvalet i den sista omgången gruppintervjuer till att bättre representera det vi ser i enkäterna vore det intressant för förståelsen av deltagare som är mer kritiska eller inte upplever så stora framsteg. Men den sista tolkningen, att en positiv attityd inte behöver likställas med framgång i relation till arbetsmarknaden, kan också ses som en generell reflektion för förståelsen av deltagarnas svar.

Tema 1: Att erbjuda ett meningsfullt sammanhang

Flera av deltagarna i intervjugrupperna gav en bild av att tiden i FRAM hade gjort stor skillnad för dem. Tidigare hade de inte gått ur lägenheten eller vågat mycket mindre, men nu kunde se möjligheten till ett arbetsliv och en normal tillvaro framför sig. De pekar på att känslan av att ”ha gjort något idag” trots att de kanske vaknade med en motvilja har spelat stor roll, att komma till ett ställe där de får arbeta i sin egen takt, blir sedda för hur de mår just idag och för sina framsteg har bidragit till en ny tro på sig själva. Då kan insatsen att höra av sig när man inte kommer eller bli uppringd av någon som undrar hur det står till, var man tog vägen, bli en vänlig påminnelse om att strukturerna finns för att hjälpa inte för att ställa krav. Några av deltagarna hade varit i FRAM vid ett tidigare tillfälle men då behövt avbryta eftersom de då inte känt sig redo att ta steget. De menade att det var

kombinationen av rätt förutsättningar och rätt tid i livet var det som gjorde att det hade gått bättre den här gången.

Tema 2: Lagom krav

Flera av deltagarna talar om värdet av att uppleva att det är lagom höga krav i verksamheten, att man ska ta ansvar för sin egen situation genom att komma på rätt tider eller höra av sig om man inte kan, och att det som tillverkas ändå ska vara ”ätbart och presenterbart” i köket till exempel. ”Det är ingen hej- och lekaffär” utan någon slags professionalism. Detta i kombination med en lugn miljö och trevliga handledare som kan ta sig tiden att prata med alla och få deltagarna att känna sig sedda menar de skapar en känsla av att den som är redo att ta ett steg vidare kan göra det. Frågan om vad som är ”lagom krav” lyftes även i den första delrapporten då några intervjudeltagarna hade haft upplevelsen att det ibland kan kännas stressigt att bli pushad vidare till nästa steg, så att hitta rätt i denna balans framstår som en utmaning.

Tema 3: De som inte når upp till kraven

Handläggarna beskriver de situationer där de har tvingats avsluta deltagare för att de inte klarar att vara närvarande de 10 timmar per vecka som verksamheten kräver, trots att deltagaren har hittat en plats där hen trivs och är trygg. Då är risken stor att deltagaren också blir utskriven från FK eller AF eftersom de inte kan fullgöra sin planering, och därmed hamnar i en ekonomiskt besvärlig situation. Handläggarna beskriver att trots att detta kan upplevas som ett misslyckande så har ofta viktiga underliggande problem synliggjorts, kanske att deltagaren behöver fysisk eller psykisk vård av något slag. FRAM:s interna handläggare har inget inflytande över den vidare processen och utomstående resurser, så det är svårt att veta vart dessa deltagare fortsätter efter insatsen. En djupare analys av materialet kring denna grupp ska göras till slutrapporten.

En problematik som handläggarna nämner är att det är vanligt att deltagare har omfattande problem som inte är fullt ut diagnostiserade och därför inte har den hjälp de behöver från socialtjänst eller socialpsykiatri med boendestöd och liknande. Den självkänedom som ett psykologstöd kan medföra, och praktiska omständigheter såsom ett ordnat boende kan vara en förutsättning för att kunna ta tag i sin situation på arbetsmarknaden, men som FRAM på egen hand har svårt att erbjuda.

Tema 4: Samarbete mellan FRAM och andra

De deltagare som varit i extern praktik beskriver en del problem med kommunikationen mellan FRAM och de externa arbetsträningshandledarna. Nivån av krav kan bli otydlig. Dels i verksamheter där deltagarna är på arbetsplatser tillsammans med deltagare från andra verksamheter med andra villkor, då kan uppmaningen att ”jobba i egen takt” bli svår att upprätthålla när en deltagare orkar mindre än vad andra gör. Det sociala trycket att delta i arbetsgruppens aktiviteter och verksamhetens produktion kan vara svår att hålla emot, även om de uttalade kraven uppmanar deltagaren att ta det lugnt. I andra fall kan krav om närvaro bli motsägelsefulla: deltagarna kan ha möten inbokade utanför sin arbetsträning som handledaren inte är medveten om eller har glömt bort, och plötsligt uppstår krav och förväntan från arbetsplatsen på deltagaren om närvaro som stressar deltagaren

så att hen blir sjukskriven. I båda dessa situationer önskar deltagarna att FRAM:s handläggare ska ta ett tydligare ansvar gentemot arbetsplatsen.

5. Slutsatser och diskussion

I den här delrapporten har vi gjort en första övergripande analys av enkätmaterialet och presenterat resultat från den andra omgången av gruppintervjuer. Nu presenteras våra huvudsakliga slutsatser som sedan kort diskuteras i ljuset av en fortsatt analys, framtida gruppintervjuer och en slutrapport som planeras till slutet av 2026. Delrapportens huvudsakliga slutsatser är:

1. Deltagare upplever överlag att de har längre tid till att ta ett vanligt förekommande jobb på en arbetsplats efter att de deltagit i FRAM.
2. Deltagare upplever överlag att de behöver mindre stöd av en handledare på en sådan arbetsplats efter att de har deltagit i FRAM.
3. Deltagare upplever överlag att de behöver annat stöd än av en handledare på en sådan arbetsplats efter deltagande i FRAM.
4. Dessa resultat stämmer överens med anvisande handläggares upplevelser av deltagarnas situation, även om storleken på de upplevda förändringarna skiljer sig åt. Handläggarna bedömer att det är något längre till ett arbete och att mer stöd behövs, medan deltagare i större omfattning efterlyser annat stöd än genom handledare.
5. Män upplever något oftare att tiden till ett ordinarie arbete har förkortats under tiden i FRAM jämfört med kvinnors upplevelse
6. Deltagare som anvisats från Försäkringskassan upplever i högre grad att tiden till ett ordinarie arbete förlängts, medan de som anvisats från Arbetsförmedlingen i högre grad upplever att den har förkortats.
7. Interna och externa arbetsträningshandledares svar stämmer överens med deltagares svar angående tid till arbete och behov av stöd, även om behovet av dagligt stöd bedöms som större av handledarna.
8. Interna och externa arbetsträningshandledare bedömer inte deltagares hinder för arbete som särskilt stora. Det relativt sett största hindret är allmänna livsomständigheter, de minsta är språk och motivation.
9. Flera deltagare som medverkat i gruppintervjuerna har upplevt tiden i FRAM som en stor positiv förändring även om de upplever den kvarstående vägen till ett ordinarie arbete som lång.
10. Att hitta rätt balans mellan förväntan att delta i verksamheten och deltagarnas kapacitet framhölls i förra omgången intervjuer som central, även denna gång lyfts professionalismen i arbetslagen som något positivt
11. Det är vanligt att deltagare kommer till insikt om att de inte klarar kraven för att delta i FRAM:s verksamhet eller för att närma sig arbetsmarknaden. Orsakerna kan vara tidigare outredda behov av psykisk eller somatisk vård, men insikten om detta kan av både handläggare och deltagare upplevas som ett framsteg.

12. Kontakten mellan handläggarna på FRAM och externa praktikplatser är viktig för att praktikplatsen ska förstå deltagarnas svårigheter

Hur kan vi förstå slutsatserna sammantaget? Vid en första anblick framstår den upplevt ökade längden till arbete vara tvärtemot vad vi förväntar oss av FRAM.

Ser vi slutsatsen i ljuset av andra slutsatser såsom minskat behov av stöd på arbetsplatsen och ökat behov av annat stöd är en tolkning att deltagare kan ha fått en insikt i de hinder och det stöd de behöver i sin situation. Minskningen i upplevt behov av handledarstöd, kombinerat med en ökning i behov av andra typer av anpassningar, tyder på att deltagarna utvecklat en mer realistisk förståelse av sina förutsättningar. Detta kan ses som en positiv utveckling, även om den inte omedelbart leder till en upplevelse av att stå närmare arbetsmarknaden. Detta väcker frågor om hur projektet kan balansera realistiska förväntningar med framtidstro.

Ett annat resultat av betydelse är att de interna och externa arbetsträningshandledarna skattar deltagarnas hinder relativt lågt. Detta är anmärkningsvärt dels eftersom bristande motivation ofta lyfts fram i den politiska debatten som en förklaring till varför individer står utanför arbetsmarknaden, dels eftersom identifiering av hinder är ett fokus i FRAM:s arbete. Handledarnas bedömning av hindren som övervägande måttliga väcker frågan om det kan finnas en outnyttjad potential att arbeta mer strategiskt med övergångar till arbete, särskilt för de deltagare som uppvisar begränsade och hanterbara hinder.

Ett annat resultat är arbetsträningshandledarnas svar om allmänna livsomständigheter som det största hindret för arbete. Detta ligger i linje med forskning om psykisk ohälsa och arbetsliv, där faktorer som ekonomi, boende, hälsa och socialt stöd ofta påverkar arbetsförmågan mer än specifika arbetsuppgifter. En insats som FRAM, som kombinerar arbetsträning med socialt stöd, har en viktig roll men också begränsningar när strukturella hinder dominerar.

Resultaten gör det relevant att utvärderingens resterande tre gruppintervjuer riktas mot exempelvis (1) deltagare som upplevt en längre tid till arbete efter FRAM har för erfarenheter och (2) externa arbetsträningshandledares erfarenheter av att handleda deltagare och deltagares hinder.

Det blir också relevant att närmare undersöka hur deltagares upplevelser av sin situation skiljer sig åt i fråga om exempelvis ålder och arbetslivserfarenhet.

Referenser

Meeuwisse A., Scaramuzzino R., Swärd H. (2011). Everyday realities and visionary ideals among social workers in the Nordic countries: A matter of specialization and work tasks? *Nordic Social Work Research*, 1(1), 5–23. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2011.562030>

Nordesjö, K., & Scaramuzzino, G. (2023). Digitalization, stress, and social worker–client relationships during the COVID-19 pandemic. *Journal of Social Work*, 23(6), 1080-1098. <https://doi.org/10.1177/14680173231180309> (Original work published 2023)

Scaramuzzino G., Martinell Barfoed E. (2021). Swedish Social workers' experiences of technostress. *Nordic Social Work Research*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2021.1951335>